

BENEY ZSUZSA

Saját halál?

1930-ban született Budapesten. Költő, író, esszéíró. Tanulmányait a Budapesti Orvostudományi Egyetemen végezte; nyugdíjba vonulásáig tüdőgyógyászként dolgozott. Orvosi munkája mellett több regényt, számos vers- és esszékötetet publikált. Évekig tanított a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Legutóbbi írását 2002. 6. számunkban közöltük.

Nádas Péter esszójét olvasom „meghalásáról”, reanimációjáról, és az írás német fordítása alkalmából készült interjút. Létezésünk két legnagyobb, transzcendens élménye kapcsolódik össze ebben az élménybeszámolóban: a születésnek és a halálnak képzete, be- és kilépésünk ebbe az emberi tudattal megajándékozott létezésbe. A kettő vonzza egymást: nem emlékszünk születésünkre, és nem tudjuk, milyen lesz a halálunk — mégis, minden gondolatunk, metaforánk, magatartásunk alján ez a két élmény tölti be tudatunkat. Pedig mindkettő elképzelés — pontosabban a valóságnak és az elképzelésnek olyan ötvözete, mely valóságosabb a valóságnál és elképzeltebb az elképzeltnél. Mindannyian megszülettünk, de mi, akik élünk, gondolkozunk, írunk, még nem haltunk meg, az igazi halálról nincs tapasztalatunk (hiszen visszajöttünk, és így alkalmunk van a szavakkal befolyásolt emlékezésre, Nádasnak is, nekem is, és mindazoknak, akiknek halál-élményéről egyre többet olvashatunk).

Nemcsak azért nem beszélhetünk az igazi halál élményéről, mert igazából nem léptük át a küszöböt, hanem azért sem, mert, valószínűnek tartom, a halál, akárcsak a születés, verbalizálhatatlan, életünk tudati állapotával nem követhető. Természetéhez kapcsolódik egy olyan állapot vagy élmény, mely rövid, véges, itteni életünktől merőben különbözik, más jellegű, melyben az én létezése egyszerre a miénk és nem a miénk, de másneműsége mellett a világnak megkülönböztethetetlen, elhatárolhatatlan része.

Nádas újraélesztése során, megélte a születés minden másnál ragyogóbb élményét, a fény felismerésének aktusát. Az én élményem ettől merőben különbözött: én a poklot éltem meg, s ezt olyan biztonsággal tudom, ami tökéletesen megváltoztatta utána következő életemet. Többet változtatott az életemnél: talán pontosabb, ha úgy mondom, hogy saját tudatomhoz fűződő viszonyomat, helyemet a világban, és ezzel a világ számomra belátható struktúráját.

Nem követtem Nádashoz hasonlóan újraélesztésem folyamatát. Mindössze két pillanatra tértem magamhoz, és érdekes módon az egyikben sem saját életem-halálom foglalkoztatott, hanem a reanimáció orvosi fázisának állomását regisztráltam. Az elviselhetetlen pillanat az első volt, amikor a gépi lélegeztetéshez szükséges tubust akarták levezetni a gégémén. Saját kétségbeesett tiltakozásomra, erőm megfeszítésére tértem magamhoz,

valóban nagyon rövid időre. De ebben az időben, a ragyogó világosságban, amiről akkor is tudtam, hogy a beavatkozáshoz szükséges reflektor erősségű lámpából ered, éltem át azt, amit a pokol élményeként érzéltem, és ma is tudom, hogy valóban az. Mintha iszonyatos, egyre növekvő sebességgel zuhantam volna *fölfelé*, magam mögött hagyva a feketeséget, mely a távolság miatt egyre zsugorodott, végül már csak akkorára emlékszem, mint egy rajzszög feje. Ez a feketeség azonban nem szín volt, hanem anyag, az anyag elképzelhetetlen sűrűsége, körülírhatatlan, elmondhatatlan — mert lélek nélküli pusztá anyag. Megéltem a saját magam lélek nélküli, pusztán anyagi létezését, az abszolút anyagiságot, és ez egyben az Isten nélküli létezés metaforája is (hiszen mint teremtmények egyszerre vagyunk anyag és lélek, s a kettőt szétválasztva nem appercipiálhatjuk Isten istenségét). A poklot tehát egyaránt nevezhetjük a lelkünk nélküli és az Isten nélküli létezés időtlenségének, s így nem reménytelenségnek, hanem a remény tökéletes ismeretlenségének.

Ezek a sokkok, és utána a hosszú, keserves gyógyulás alighanem mindenkiben felveti a kérdést: volt-e valami célja annak, hogy életben maradtam? — és nagyon nehéz nem hinni ebben a célban, a visszatérés értelmében. Hosszú ideig a félelemnek csaknem örületében éltem, olyan félelemben, amelyből, úgy éreztem, semmiféle menekvés nem lehet. Itt a földön a rémület, odaát a megismert iszonyat, akár tudok majd róla, akár nem. Nagyon lassan kezdett derengeni bennem egy világossághoz hasonló, halványan áttetsző állapot, a fekete sűrűség oldódása. Lehet, hogy ma is éppen úgy félek, lehet, hogy valamelyest megnyugodtam. Egy állapotot tanultam meg, melyben mind a félelem, mind a halvány remény értelmét veszti. Olyan állapotot, melynek nincs köze a gondolkodáshoz, a töprengéshez: az elfogadás állapotát. Nyilvánvaló, hogy Nádas Péter a *Saját halál* címmel a rilkei saját halál értelmére céloz. Nekem ez volt? lesz? a saját halálom, ez az az út, amin halálom felé elindulok, és az ajándékba kapott időnek ez lehet az értelme: az én-től történő megfosztódás, a rettegő, véges, csupa-fájdalom én még ismeretlen elmúlása.

Talán azért maradtam életben, hogy megtanuljam a halált.